

Haziran
2021

Siirt Eğitim Dergisi

S E D

SIIRT JOURNAL OF EDUCATION

Cilt 1

Sayı 1

SIIRT EĞİTİM DERGİSİ / SIIRT JOURNAL OF EDUCATION

Cilt 1, Sayı 1, 2021
Volume 1, Issue 1, 2021

BAŞ EDİTÖR / EDITOR-IN-CHIEF

Dr. Hasan Basri MEMDUHOĞLU

EDİTÖRLER / EDITORS

Dr. Rasim TÖSTEN
Dr. Mehmet RAMAZANOĞLU
Dr. Ahmet SAYLIK

ALAN EDİTÖRLERİ / FIELD EDITORS

Dr. Sevda Koç AKRAN
Dr. Halil Coşkun ÇELİK
Dr. Erhan AKIN
Dr. Fehmi DEMİR

DİL EDİTÖRÜ / LANGUAGE EDITOR

Dr. Emrah ERİŞ

YAYIN VE DANIŞMA KURULU / PUBLICATION AND ADVISORY BOARD

Dr. Ali Osman ENGİN
Dr. Behçet ORAL
Dr. Cahit EPÇAÇAN
Dr. Cahit PESEN
Dr. Fethi SOYALP
Dr. Fuat TANHAN
Dr. Habib ÖZKAN
Dr. Hacı İsmail ARSLANTAŞ
Dr. Hasan Basri MEMDUHOĞLU
Dr. Kemal ÖZGEN
Dr. Murat TAŞDAN
Dr. Mustafa KAHYAOĞLU
Dr. Rezzan KARAKAŞ
Dr. Zihni MEREY

SEKRETERYA / SECRETARIAT

Arş. Gör. İrem ELÇİ

İLETİŞİM / CONTACT

İnternet Adresi / Web: <https://sed.siirt.edu.tr/>

E-Mail: egitimdergi@siirt.edu.tr

Adress: Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kezer Kampüsü / SIIRT

DEĞERLER EĞİTİMİ PROJESİNİN İNCELENMESİ: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

Faysal Özdaş¹

Fehmi Demir²

Şehmus Oral³

Özet

Bu araştırmada, Batman il milli eğitim müdürlüğünün 2017–2018 eğitim öğretim yılında ortaokullarında yürüttüğü değerler eğitimi projesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, ortaokullarda değerler eğitimi koordinatörü olarak görev yapan 28 öğretmenden oluşmaktadır. Ayrıca bu okullardaki değerler eğitimi panoları da incelenmiştir. Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve değerler eğitimi panolarının resimleri aracılığıyla elde edilmiştir. Değerler eğitimi panolarındaki resimleri incelemek üzere bir “Pano İnceleme Formu” hazırlanmıştır. Değerler eğitimi panolarındaki çalışmalar bu forma göre incelenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, değerler eğitimi koordinatörü olan öğretmenlerin, değerler eğitimi projesini bireysel ve toplumsal açıdan önemli gördükleri ve genel olarak öğrencilere değer kazandırmada etkili buldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenler, panoların öğrencilere değer kazandırmada farkındalık oluşturduğunu, ilgi ve dikkat çektiğini, öğrencilerin bilinçaltına hitap ettiğini belirtmiştir. Değerler eğitimi panolarındaki çalışmaların daha çok bilgisayar çıktısı ürünler olduğu ve öğretmenler tarafından hazırlandığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortaokulda değerler eğitimi, değerler eğitimi projesi, değerler eğitimi panoları

Examination of the Values Education Project: The Sample of Batman Province

Abstract

In this research, it is aimed to examine the values education project carried out by the Batman Provincial Directorate of National Education in secondary schools in the 2017-2018 academic year. The study was designed as a case study from qualitative research designs. Maximum variation sampling method was used in the study. The study group of the research consists of 28 teachers who work as values education coordinators in secondary schools. In addition, values education boards in these schools were also examined. The research data were obtained through the semi-structured interview form and the pictures of the values education boards. A “Board Review

1. Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Mardin, faysalozdas@hotmail.com, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-2261-9504>

2. Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Bölümü, Siirt, demirfehmi72@gmail.com, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0003-4111-0700>

3. Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Müdürlüğü, Batman, sehmusoral@hotmail.com, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-5166-1138>

Form” was prepared to examine the pictures on the values education boards. Studies on values education boards were examined according to this form. Content analysis was used to analyze the data. According to the results of the research, it has been revealed that the teachers who are the values education coordinators, find the values education project important both individually and socially, and generally find it effective in attainment value to the students. In addition, the teachers stated that the boards create awareness in attainment value to the students, attract attention and attention, and appeal to the subconscious of the students. It has been revealed that the works on the values education boards are mostly computer output products and are prepared by teachers.

Keywords: Values education in secondary school, values education project, values education boards

Giriş

Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilere bilgi, beceri ve davranış kazandırmaya çalışan okulların temel görevlerinden biri de öğrencilere içinde yaşadıkları toplumun değerlerini kazandırmak ve bireysel değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu kapsamdaki çabalar, değerler eğitimi çalışmaları ile yerine getirilmektedir. Değerler, dışarıdan bireye dayatılarak öğretilecek veya kazandırılacak nitelikler değildir. Değerlerin yaşantı haline gelebilmesi ancak bireyler tarafından içselleştirilmesi ile mümkündür. Bu açıdan değerlerin, teoriden ziyade uygulama ile ön plana çıkarılması önemlidir. Bu doğrultuda değerlerin, okulun her tarafında desteklenmesi ve değer eğitimi ile ilgili faaliyetlerin hayatın bütün alanlarını kuşatacak şekilde düzenlenmesi bir ihtiyaçtır. Özellikle, değer eğitimine erken yaşlarda başlanması ve okul hayatının her kademesinde devam etmesi önemlidir.

Bu yönüyle değerler eğitimi, insanların tercihlerini belirleyen ilkeleri öğretmektir (Türkkahraman, 2014). Bir başka deyişle “Değerler eğitimi, değer kazanma faaliyetleri olarak tanımlanabilir” (Yiğittir ve Keleş, 2011: 145). Değerler eğitimi, öğrencinin kişiliğini iyileştirmeyi, geliştirmeyi ve topluma karşı sorumluluklarını öğrenmeyi kapsar (Ulusoy ve Arslan, 2014). Bireylerin sahip olduğu değerler, hayatını etkilediği için bireyin değerlerin farkına varması, değerleri kazanması ve benimsemesi gerekir (Yaman, 2012).

Değerler eğitiminin amacı, bireysel ve toplumsal huzurun sağlanmasını temin etmektir. Çünkü değerlerden mahrum bireylerin ve toplumların hangi ölçütlere göre davranacaklarını kestirmek mümkün değildir. Değerler eğitimi, gerek bireyin topluma uyumunda gerekse tercih ve kabullerinde nasıl ve neden sorularının cevaplarını bireye hatırlatmaktadır. Bu anlamda, bireye dolayısıyla topluma yapması/yapmaması gerekenler konusunda bir çerçeve çizmektedir.

Eğitim sisteminin temel hedeflerinden biri, toplumun ortak değerlerini yeni nesillere aktarmak veya kazandırmaktır. Pozitif mantığın, sübjektif olduğu düşüncesiyle uzun zaman inceleme dışı tuttuğu değerler (Aydın, 2011), özellikle 2005 yılından itibaren değişen öğretim programıyla eğitim sisteminde planlı bir şekilde yer almaya başlamıştır. Okullarda bu tarihten itibaren değerler eğitimi üzerinde daha çok durulmaya başlanmıştır. Bu çerçevede öğrencilere kazandırılacak değerler, genel olarak Milli Eğitim Temel Kanunu’nda (1973) yer almasının yanında ilköğretim düzeyindeki bütün ders

programlarında da yer almaya başlamıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] 2018a; MEB, 2018b; MEB, 2018c). Böylece ilk defa öğrencilere kazandırılacak değerler bir liste halinde ortaya konulmuştur. Ancak bu değerlerin nasıl kazandırılacağı açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bundan dolayı okulların ve öğretmenlerin değerler eğitimindeki sorumlulukları daha da artmaya başlamıştır. Bu sorumluluğu yerine getirmeye yönelik olarak il milli eğitim müdürlükleri yönerge veya projelerle değerler eğitimi uygulamalarına rehberlik etmişlerdir. Bu çalışmalar kapsamında yerine getirilmesi hedeflenen etkinliklerden biri de değerlerin okullardaki değerler eğitimi panolarında sergilenmesidir.

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında değerlerin öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi (Uzunkol, 2014), değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri (Baydır, 2018; Kınacı, 2018; Aktepe, 2016; Baysal, 2013; Özdaş, 2013; Meydan, 2012, Kara, 2017; Kuzu, 2015), okul yöneticilerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri (Karagöl, 2018) geliştirilen değerler eğitimi programlarının etkililiği (Balcı, 2008; İpekçi, 2018; İşcan, 2007; Temel, 2017), ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi (Akarsu, 2015; Kale, 20015) ve değer öğretim yaklaşımlarının etkililiği (Demir, 2018) yönlerinden araştırıldığı tespit edilmiştir. Ancak değer eğitiminde başvurulan yaklaşımlardan biri olmasına rağmen yerel düzeyde yürütülen projelerin ve değerler eğitiminde kullanılan araçlardan biri olan değerler eğitimi panolarının incelenmediği görülmüştür. Bu boşluğu gidermek amacıyla çalışmada, Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 2017-2018 eğitim öğretim yılında ortaokullarda değerler eğitimi projesi kapsamında yürüttüğü çalışmalara ilişkin okul koordinatör öğretmenlerinin görüşleri ve projenin yürütüldüğü okullarda hazırlanan değerler eğitimi panoları incelenecektir. Değerler eğitimi projesinin incelenmesiyle yerel düzeyde yürütülen değerler eğitimi çalışmalarının etkisi ve değerler eğitimi panolarının incelenmesi ile panolarda yer alan çalışmaların görselliği ve içeriği ortaya konulacaktır. Bu çerçevede çalışmanın amacı, Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2017–2018 eğitim öğretim yılında ortaokullarında yürüttüğü değerler eğitimi projesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki alt amaçlara cevap aranacaktır:

1. Değerler eğitimi projesinin önemi nedir?
2. Değerler eğitimi projesi kapsamındaki panolarının etkisi nasıldır?
3. Değerler eğitimi projesi kapsamında, panoları kimler hazırlamaktadır?
4. Değerler eğitimi projesi kapsamındaki panolarda ne tür çalışmalar sergilenmektedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan nitel çalışma desendir. Durum çalışmasında amaç, belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu desende, veriler, çeşitli ve ayrıntılı olarak el alındığı ve değerlendirildiği için araştırmacı, olayları derinlemesine anlama ve sorgulama imkânı bulur (Paker, 2017). Bu çerçevede Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yürüttüğü değerler eğitimi projesine ilişkin koordinatör öğretmen görüşlerine başvurulmuş ve proje kapsamında okullarda hazırlanan değerler eğitimi panoları incelenmiştir. Böylece değerler eğitimi projesine ilişkin zengin ve birbirini teyit edebilecek veri çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, değerler eğitimi projesinin uygulandığı ortaokullarda görev yapan 28 değerler eğitimi koordinatöründen oluşmaktadır. Değerler eğitimi projesi, Batman il Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 2017-2018 eğitim öğretim yılında il merkezindeki bütün ortaokullarda uygulanması kararlaştırılmış bir projedir. Okullardaki çalışmalar, her okuldan seçilen değerler eğitimi koordinatörleri aracılığıyla yürütülüp takip edilmiştir. Değerler eğitimi koordinatörleri ise okullarda çalışan ve projede görev almak isteyen gönüllü öğretmenlerden seçilmiştir. Çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Burada amaç küçük bir örneklem grubu oluşturmak ve bu örnekleme problemlere taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin seçilmesinin nedeni, değerler eğitimi projesini uygulayan okulların sosyo-ekonomik yapısını dikkate alarak verilerin zenginleştirilmesidir. Okullar, ilin farkı sosyo-ekonomik yapısı dikkate alınarak (merkez okulları, kenar mahalle okulları ve köy okulları olarak) gruplanmıştır. Bu çerçevede sekiz köy, 13 kenar mahalle ve yedi merkezi okul koordinatör öğretmenleri araştırmaya dâhil edilmiş ve bu okullardaki değerler eğitimi panoları incelenmiştir. Bu çerçevede, 2018 yılı Mart ayında 28 ortaokulun değerler eğitimi proje koordinatörü çalışmaya dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve değerler eğitimi pano resimleri aracılığıyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Formun geçerliliğine yönelik eğitim bilimleri alanında uzman bir Doç. Dr., iki Dr. Öğr. Üyesi ve bir doktoralı öğretmenin görüşüne başvurulmuştur. Görüşler doğrultusunda görüşme formundaki sorulara son şekli verilmiştir. Hazırlanan görüşme formunun anlaşılabilirliğini kontrol etmek amacıyla iki koordinatör öğretmen ile ön uygulama yapılmıştır. Soruların açık ve anlaşılır olduğu tespit edildikten sonra görüşmeye geçilmiştir. Görüşme formunun geçerliliği için katılımcı teyidi ve koordinatör öğretmenlerin seçiminde gönüllülük ölçütleri esas alınmıştır. Çalışma için katılımcıların gönüllü olması ve verilerin katılımcılar ile yüz yüze görüşülerek toplanması araştırmanın geçerliği ve

güvenirliğini sağlamada önemli etkidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çerçevede okulların koordinatör öğretmenleri ile yüz yüze görüşülerek formlar doldurulmuştur. Proje planlamasına göre resimlerin alındığı ayda işlenen değer doğruluk ve dürüstlük olarak belirlenmiştir. Araştırmada öncelikle koordinatör öğretmen görüşleri incelenmiştir. Daha sonra öğretmen görüşleriyle karşılaştırmak amacıyla değerler eğitimi panolarının resimleri incelenmiştir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği için literatür önerileri (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Seggie ve Bayyurt, 2017; Merriam, 2009; Creswell, 2008; Shenton, 2004) dikkate alınmıştır. Yapı geçerliğini sağlamaya yönelik olarak birden fazla veri toplama türü veri toplama sürecinde kullanılmıştır. İç geçerliği sağlamak için sonuçların nasıl elde edildiği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca ulaşılan çıkarımlar doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Dış geçerliği sağlamak için ulaşılan sonuçlar evrene değil alanyazın ile ilişkilendirilmiştir. Güvenirliği sağlamaya yönelik olarak araştırmada izlenen süreç açık bir şekilde tanımlanmış ve ilgili alanyazın ile desteklenmiştir. Ayrıca ulaşılan sonuçlara ilişkin veriler tablolar halinde sunulmuştur. Değerler eğitimi pano resimleri araştırmacılar tarafından görüşmenin yapıldığı 2018 yılı Mart ayında çekilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, “Belli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik” olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd. 2018). Çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenerek kodlanmıştır. Görüşler arasındaki benzerlik, Miles ve Huberman’ın (1994) güvenilirlik formülüne göre hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre araştırmacıların kodlamaları arasındaki benzerlik %91 olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan kodlamaya göre anlamlı bir bütün oluşturan bölümler bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Temalar frekans değeri kullanılarak tablolar halinde sunulmuştur. Koordinatör öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak amaca hizmet edeceği düşünülen cümleler belirlenmiş ve bu cümlelere, bulgular bölümünde doğrudan yer verilmiştir. Görüşlere yer verilirken koordinatör öğretmenler için kodlama kullanılmıştır. Kodlamada kullanılan harf koordinatör öğretmeni, rakam ise öğretmenin sırasını ifade etmektedir. Örneğin KÖ1 kodu, birinci sıradaki koordinatör öğretmen şeklindedir.

Bulgular

Bu bölümde, değerler eğitimi projesine ilişkin koordinatör öğretmenlerinin görüşlerinden ve değerler eğitimi pano resimlerinin incelenmesinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu çerçevede, öğretmen görüşleri ve değerler eğitimi pano resimleri analiz edilmiş ve elde edilen bulgular tablolar

halinde sunulmuştur. Öğretmen görüşleri, “değerler eğitimi projesinin önemi”, “değer kazandırmada değerler eğitimi panolarının etkisi”, “değerler eğitimi panolarını hazırlayanlar” ve “değerler eğitimi panolarının hazırlanmasında kullanılan çalışmalar” şeklinde dört alt temada toplanmıştır. Değerler eğitimi projesinin önemine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Değerler Eğitimi Projesinin Önemine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tema	Kodlar	f
Bireysel	Ahlaklı birey yetiştirme (7)	33
	Bilinçli birey yetiştirme (10)	
	Bireye sorumluluk yükleme (4)	
	İnsanı geliştirme (8)	
	İnsanın iyi taraflarını koruma (2)	
	Üretken birey yetiştirme (2)	
Toplumsal	Birikimin aktarılmasını sağlama (4)	29
	Birliğin kaynağı olma (3)	
	Değerleri koruma (5)	
	Huzurun kaynağı olma (2)	
	Mutluluğun kaynağı olma (2)	
	Toplumun ayakta tutma (10)	
	Yardımlaşmaya sebep olma (3)	

Tablo 1’de öğretmenlerin değerler eğitimi projesinin önemine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Öğretmenler, değerler eğitimi projesinin önemine ilişkin 62 görüş ortaya koymuştur. Bu görüşler incelendiğinde, öğretmenlerin değerler eğitimi projesinin bireysel ve toplumsal faydaya vurgu yaptıkları görülmüştür. Öğretmenlerin değerler eğitimi projesinin önemine ilişkin görüşlerinden birkaç tanesi aşağıda sunulmuştur:

KÖ8 kodlu öğretmen değerler eğitimi projesinin bireysel faydasını şu şekilde ifade etmiştir: “*Öğretmen olarak bizim öncelikli görevimiz evrensel değerleri, ahlaki değerleri olan bireyler yetiştirmektir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar, gelecekte ahlak seviyesi yüksek, bilinçli öğrenciler yetiştirebilmek adına önemlidir. Değerler eğitimi projesi kapsamında yapılan çalışmalar, öğrencilerin bilinç seviyesini artırdığı ve önemlilik algısı yarattığı için önem arz etmektedir*”. KÖ24 kodlu öğretmen benzer görüşlere vurgu yaparak “*İnsan olmanın gerektirdiği şekilde yaşayabilen gençler yetiştirebilmek ve ahlaklı bir neslin devamı için değerler eğitimi projesi önemlidir*” demiştir. KÖ21 kodlu öğretmen de “*değerlerimizin gençlerimize tekrar aşılması ve onların hayatlarına yerleştirilmesi için çok önemli ve başarılı bir projedir*” diyerek yapılan çalışmanın bireysel yönüne dikkat çekmiştir. Benzer bir görüş KÖ15 kodlu öğretmen tarafından da dile getirilmiştir. “*Okullarda Matematik ve Türkçe gibi öğretici derslerin dışında öğrenciler, hayata hazırlanmalı ve toplumsal değerler kapsamında öğrenciler hayata hazırlanıp*

bilinçli ve duyarlı birer birey olmaları için gereklidir. Gündelik hayatta bir matematik dersinde öğrendiklerinden ziyade hayatta karşılığı olan ve daha sık kullandığını yaşam içerisinde görecektir”.

Katılımcıların önemli bir kısmı, değerler eğitimi projesinin toplumsal faydasına da dikkat çekmişlerdir. Örneğin KÖ16 kodlu öğretmen, *“Değerler, bir toplumun asırlar boyunca tecrübe ederek, ayıklayarak elde ettiği normlar oldukları için bunların yeni nesle aktarılması önem arz etmektedir. Öğrencilerin toplum ananelerine bağlılığının oluşması ve toplumun beklentilerine karşılık verebilmesi, topluma maksimum fayda sağlaması açısından toplumun değerlerini öğrenmiş, özümsemiş, benimsemiş olması zaruridir”* demiştir. Toplumsal faydaya ilişkin benzer bir görüş KÖ17 kodlu öğretmen tarafından şu şekilde belirtilmiştir: *“Küreselleşen dünya ve buna bağlı olarak yaygınlaşan kitle iletişim araçları kültürel değerlerimizin yok olmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda değerlerin sadece aile ortamında verilmesi yetersiz kalmaktadır. Değerlerin yeni kuşaklara aktarılması ve kültürel devamlılığımızın sağlanması için değerlerin eğitim yoluyla aktarılması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır”.* KÖ2 kodlu öğretmen ise birlik ve beraberliğe vurgu yaparak, *“Birlik ve beraberliğimizin, huzur ve mutluluğumuzun kaynağı olan bu değerlerimize sahip çıkmalıyız. Onları yaşayarak muhafaza etmeli ve bizden sonraki nesillere tahrif olmadan aktarılmasını sağlamalıyız. Bu ve benzer sebeplerden dolayı değerler eğitimi projesi çok büyük önem arz etmektedir”* demiştir. KÖ25 kodlu öğretmen ise değerler eğitiminin toplumsal faydasına şu şekilde değinmiştir: *“Değerler eğitimi projesi toplumsal ruhu anlayıp yön verme açısından büyük öneme sahiptir.”* KÖ5 kodlu öğretmen ise, değerler eğitimine ilişkin genel bir değerlendirme yaparak *“modernite ve küreselleşmenin sonucu olarak insanların insanlık tarihi boyunca elde ettikleri değerler; değerini yitirdiği için değerler eğitimi projesi önem arz etmektedir”* demiştir. Değerler eğitimi projesi kapsamında hazırlanan değerler eğitimi panolarının, öğrencinin değer kazanımına olan etkisine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Değer Kazandırmada Değerler Eğitimi Panolarının Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kodlar	f
Etkili değil (2)	
Etkilidir (20)	28
Kısmen etkilidir (6)	

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük çoğunluğu değerler eğitimi projesi kapsamında hazırlanan değerler eğitimi panolarının değer kazandırmada etkili olduğunu ifade etmiştir. Örneğin KÖ13 kodlu öğretmen *“Öğrencilerin en çok geçtikleri yerlerde bulunan değerler eğitimi panoları, onların ilgisini çekmektedir. Panolar, hem öğrencilerin bilinçaltına değerler eğitimiyle ilgili davranışları kazandırdığı hem de ilgilerini çektiği için önemlidir”* şeklinde görüş belirtmiştir. Benzer bir görüş, KÖ21 kodlu öğretmen tarafından şu şekilde belirtilmiştir: *“Öğrenciler üzerindeki resim ve yazının etkisini düşünürsek değerler eğitimi panosuna asılacak dikkat çekici her*

yazı ve resim amacına ulaşıyor. Yani, çocukların dikkatini çekiyor. Bu nedenle değerler eğitiminde okul ve sınıf panolarının kullanılması çok yerinde olmuştur”. KÖ18 kodlu öğretmen ise farkındalığa dikkat çekerek şöyle demiştir: “Okulda öğrencilere değer kazandırmada değerler eğitimi panoları şüphesiz ki önem taşır. Öğrencilerin hem ayın değerlerini fark etmeleri hem de özümsemeleri açısından önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum. Farkındalık oluşması açısından da tabii ki dikkat çekici olması gerekir.”

Bazı öğretmenler, değerler eğitimi panolarının kısmen etkili olduğunu veya etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Bu şekilde fikir belirten öğretmenler, görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: Örneğin KÖ9 kodlu öğretmen, “Ben değerler eğitimi panolarının çok etkili olduğunu düşünmüyorum, ... artık öğrenciler oldukça yoğun ve çok fazla önceliklere sahipler. Bu yüzden panolardan ziyade uygulama ortamı sağlanması ile değerler akılda daha çok kalır ve işlevsel olur” demiştir. Benzer bir görüş KÖ16 kodlu öğretmen tarafından da dile getirilmiştir. “Dikkat çekmek açısından fayda sağlamakla birlikte salt pano, öğrencilere değer kazandırmada yetersizliği malumdur. Gözlemlediğim eksiklerden bir tanesi de öğrencilerimizde pano okuma ve panoyu takip etme alışkanlığının olmamasıdır. Bu durum da değerler eğitimi panolarının etkisini önemli ölçüde azaltmaktadır”. Bunun yanında değerler eğitimi panolarının, değer kazandırmada etkili olmadığı yönünde görüş belirten öğretmenler de tespit edilmiştir. Örneğin, KÖ19 kodlu öğretmen belirtilen değerler eğitimi panolarının değerleri kazandırmada etkili olmadığını belirterek, “Okul ve sınıf panoları öğrencilerin görsel anlamda bilinçaltılarında yer almasına fayda sağlıyor. Ancak ailede belli başlı değer eğitimi verilmeyen ahlaki açıdan düzgün yetiştirilemeyen öğrencilerde sorun yaşamaktayız. Sadece okul ve sınıf yeterli değil” demiştir. Benzer bir görüş KÖ20 kodlu öğretmen tarafından da dile getirilerek, “Öncelikle öğrencilere farkındalık kazandırmak için değerler eğitimi panoları çok önemli fakat bunun bütün öğrencilere aynı fayda ve farkındalık kazandırdığını düşünmüyorum” demiştir. Değerler eğitimi projesi kapsamında hazırlanan değerler eğitimi panolarının, kimler tarafından hazırlandığına ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Değerler Eğitimi Panolarının Kimler Tarafından Hazırlandığına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kodlar	f
Öğrenciler (9)	
Öğretmen ve öğrenciler (11)	28
Öğretmenler (8)	

Tablo 3 incelendiğinde değerler eğitimi panolarının öğretmen ve öğrenciler, öğrenciler ve öğretmenler olmak üzere üç farklı şekilde hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi değerler eğitimi panoları çoğunlukla öğrenciler tarafından hazırlandığı tespit edilmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin beraber hazırladığı çalışmalarda da öğrencilerin, öğretmenlerin kontrol ve rehberliğinde pano hazırladıkları ortaya çıkmıştır. Görüşüne başvuru koordinatör öğretmenlerin 11 tanesi okullarındaki değerler eğitimi panolarının öğrenci ve öğretmenler tarafından beraber hazırlandığını belirtmiştir. Bu şekilde görüş belirten KÖ7, “Değerler eğitiminden sorumlu koordinatör öğretmen ve görevlendirdiği öğrenciler tarafından

hazırlanmaktadır” demiştir. KÖ15 de benzer şekilde “Okul Psikolojik Danışmanı ve bazı durumlarda öğrencilerin de katkıları ile birlikte hazırlanmaktadır” diyerek görüş belirtmiştir. Aynı konuda KÖ10 da “Değerler eğitimi panoları okulun değerler eğitimi koordinatörünün koordinesiyle, değerler eğitimi komisyonu üyesi öğretmenler ve öğrencilerin işbirliğiyle hazırlanmaktadır” diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Görüşüne başvurulmuş koordinatör öğretmenlerin dokuz tanesi ise okullarındaki değerler eğitimi panolarının öğrenciler tarafından hazırlandığını ifade etmiştir. Bu şekilde görüş belirten öğretmenlerden KÖ2 kodlu öğretmen, “Değerler eğitimi panolarını değerler eğitimi ekibi rehberliğinde öğrencilerimiz tarafından hazırlanmaktadır” demiştir. KÖ6 kodlu öğretmen de “Öğretmenlerin yönlendirmesi ve teşvikiyle öğrenciler hazırlanmaktadır” şeklinde görüş belirtmiştir. KÖ25 de “Sınıf panoları öğretmen-öğrenci işbirliği dâhilinde öğrenciler tarafından hazırlanmaktadır” demiştir.

Tablo 3’te görüldüğü gibi görüşüne başvurulmuş koordinatör öğretmenlerin sekiz tanesi ise okullarındaki değerler eğitimi panolarının öğretmen tarafından hazırlandığını belirtmiştir. Bu okullardaki değerler eğitimi panoları, başta koordinatör olmak üzere rehber öğretmen, din kültürü ve ahlak bilgisi ile sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Bu şekilde görüş belirten KÖ9 “Genelde okul psikolojik danışmanı ve din kültürü öğretmenleri tarafından hazırlanmaktadır” demiştir. Ö12 de benzer şekilde “Görevli koordinatör öğretmen tarafından hazırlanmaktadır” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö28 de “Okul ve sınıf panoları sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanmaktadır” demiştir.

Değerler eğitimi panolarının kimler tarafından hazırlandığı ile ilgili ayrıca değerler eğitimi panolarının resimleri incelenmiştir. İncelenen değerler eğitimi panolarına ait resimlerinden iki örnek aşağıdaki verilmiştir.

Resim 1. 26 Nolu Okulun Değerler Eğitimi Panosu

Resim 1’deki değerler eğitimi panosu 26 nolu okuldan elde edilmiştir. Resim 1 incelendiğinde panodaki çalışmaların bilgisayar çıktısı çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Okulun bulunduğu çevre ve öğrencilerin ekonomik imkânları değerlendirildiğinde çalışmaların öğrenciler tarafından hazırlanmadığı söylenebilir. Öğrenciler panonun hazırlanmasında görev almış olsa bile çalışmaların öğretmenler tarafından hazırlandığı ve çıktısının öğretmenler veya okul tarafından temin edildiği öngörülmektedir.

Resim 2. Bir Nolu Okulun değerler Eğitimi Panosu

Resim 2’deki değerler eğitimi panosu bir nolu okuldan elde edilmiştir. Resim 2’deki pano incelendiğinde çalışmaların öğrenciler tarafından hazırlandığı görülmektedir. Ayın değeri ile ilgili yapılan çalışmalarda öğrenciler renkli kâğıtlardan el yazısına kadar çalışmaların öğrenciler tarafından hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Değerler eğitimi pano resimlerinden elde edilen bulgulara göre değerler eğitimi panolarındaki çalışmaların nasıl hazırlandığına ilişkin bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Değerler Eğitimi Pano Resimlerine Göre Panoların Nasıl Hazırlandığına İlişkin Bulgular

Okul Sayısı	Bilgisayarla Yapılan	Elle Çizilen	Toplam
28	156	80	236

Tablo 4’te de görüldüğü gibi okul değerler eğitimi panolarında 236 çalışma tespit edilmiştir. Bu çalışmaların 156’sı bilgisayar çıktısı ve 80’i ise öğrencilerin el çalışması şeklinde yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bilgisayar ürünü olan çıktılar büyük bir çoğunlukla renkli çıktı olduğu görülmüştür. Geri kalan bilgisayar çıktısı çalışmaların bir kısmı siyah beyaz olarak bastırılırken bir kısmı daha sonra boyanmıştır. El ürünü çalışmalar ise bilgisayar çıktısı çalışmalara oranla daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Çalışmalar, panolardaki yerleşim tasarımı, çalışmalardaki görsellerin bilgisayar ürünü olması ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu gibi özellikler dikkate alındığında bilgisayar çıktısı olan çalışmaların öğretmenler tarafından hazırlandığı söylenebilir. Dolayısıyla panodaki çalışmalar, öğretmenlerden elde edilen görüşleri kısmen teyit etmiştir. Bu da değerler eğitimi panolarının

çoğunlukla öğretmenler tarafından olmak üzere öğretmen ve öğrencilerin işbirliği ile hazırlandığını ortaya çıkarmıştır. Değerler eğitimi panolarında ne tür çalışmaların kullanıldığına ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Değerler Eğitimi Panolarında Ne Tür Çalışmaların Sergilendiğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kodlar	f
Ders Öğrenciler renkli kâğıtlar, boyama süsleme kullanıyor (15)	
İnternette yararlanılıyor (12)	
Karikatürler kullanılıyor (4)	
Kitaplarından yararlanılıyor (4)	69
Örnek çalışmalar inceleniyor (4)	
Resimler kullanılıyor (7)	
Şiir, kompozisyon, afiş, mektup, pankart öğrencilere yaptırılıyor (23)	

Tablo 5'te görüldüğü gibi koordinatör öğretmenlerin görüşlerine göre değerler eğitimi panolarındaki çalışmalar şiir, kompozisyon, afiş, mektup ve pankartlardan oluşmaktadır. Öğrencilere yaptırılan çalışmalarda ise renkli kâğıtların kullanıldığı, boyama süsleme yaptırıldığı ortaya çıkmıştır. Değerler eğitimi panolarının hazırlanması sürecinde daha çok öğrencilerin aktif rol aldığı belirtilmiştir. Ancak internet ortamındaki hazır çalışmalardan yararlandığı, örnek çalışma ve resimlerin kullanıldığını belirten görüşler de yer almaktadır. Örneğin KÖ13 kodlu öğretmen, "*Genellikle fon kâğıtlarından derste öğretmenin işlediği konulardan ve rehberlik servisinin yardımlarıyla hazırlanmaktadır. Öğrenciler evde de hazırlıklar yapıyorlar*" demiştir. KÖ1 kodlu öğretmen ise öğrencilerin görüşlerini merkeze alarak çalışmaların hazırlandığını şu şekilde belirtmiştir. "*Panolar için öncelikle ayın değeri ile ilgili öğrenci görüşlerine yer veriyorum. Öğrencilerden daha yaratıcı fikirler gelmektedir. Daha sonra alan araştırması yapıp, farklı çalışmalardan örnekleri inceliyoruz*". Panoların hazırlanma süreci ve yöntemi ile ilgili diğer katılımcılar ise şu şekilde görüş belirtmişlerdir: KÖ4 kodlu öğretmen, "*Panolar, öğretmen ve öğrencilerin fikir işbirliği ile görsel sanatlar ve din kültürü derslerinden faydalanılarak genelde renkli kâğıt, kurdele boya vb. materyallerle hazırlanmaktadır*" demiştir. Benzer bir görüş KÖ22 kodlu öğretmen tarafından da belirtilerek "*Panolarımız öncelikle bir araştırma sonucunda ve hayal gücüne dayanılarak hazırlanmaktadır. Genel bir web taraması yapılır. Örnek uygulamalar incelenir. İstişare ile hayal gücünün yardımıyla ilgi çekici panolar hazırlanır. Renkli kâğıtlar, karikatürler, renkli kalemler, görsel olarak zengin süsler kullanılmaktadır. Öğrencilerin yaşına uygun hazırlanan materyallerde işlenen değer, ilgi çekici, merak uyandırıcı, akılda kalıcı ve doğru bilgilerle öğrencilere aktarılmaya çalışılmaktadır*" demiştir.

Değerler eğitimi panolarının resimlerine göre ise panolarda sergilen çalışmaların konu ile ilgili ayet, hadis, özdeyiş ve özlü söz; slogan, afiş, doğru yanlış çetelesi, resimli söz, poster, bilgilendirici metin, hikâye, kompozisyon, şiir, karikatür ve sözlerle desteklenmiş yırtma yapıştırma türü el çalışmalar olduğu görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Okulda, öğrencilere değerleri kazandırmak için sadece telkin yaklaşımı yeterli bir yaklaşım değildir. Bununla birlikte anlatılan değerlerin hayata geçirilmesi, eylemlere dökülmesi, bu değerlere ilişkin farkındalığın artırılması gerekmektedir. Bu farkındalığı artırmanın yollarından biri de öğrencilerin değer kazanımına yönelik uygun ortam ve çevre hazırlamaktır. Bu anlamda başvuru araçlarından biri okullarda uygulanan değerler eğitimi projesidir. Proje kapsamında değerler eğitimi panoları hazırlanmakta ve proje kapsamında değerler, aylık olarak bu panolarda sergilenmektedir. Araştırmada proje kapsamında görevli koordinatör öğretmenlerin görüşleri ve çalıştıkları okuldaki değerler eğitimi panolarının resimleri alınarak değerler eğitimi projesine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma soruları çerçevesinde toplanan verilerin analizi sonucunda dört tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar değerler eğitimi projesinin önemi, değer kazandırmada değerler eğitimi panolarının etkisi, değerler eğitimi panolarının kimler tarafından hazırlandığı ve bu panolarının hazırlanmasında kullanılan materyaller şeklindedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimi projesinin önemine ilişkin görüşleri iki alt tema altında toplanmıştır. İlk temada öğretmenler, insanın iyi tarafını koruma ve geliştirme ve bilinçli, ahlaklı ve üretken birey yetiştirme imkânı sağladığı için değerler eğitiminin bireysel faydası üzerinde durmuşken ikinci alt temada, toplumun birliğini sağlaması ve onu ayakta tutması; toplumsal yardımlaşma, huzur ve mutluluk ile ortak değerleri koruma imkânlarından dolayı toplumsal fayda üzerinde durmuşlardır. Yani değerler eğitimi koordinatör öğretmenleri, bireysel ve toplumsal fayda sağladığı için değerler eğitimi projesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, değerler eğitimi projesinin önemine ilişkin ortaya koyduğu görüşlere göre, değerler eğitimi projesi bireysel ve toplumsal fayda sağlamaktadır. Buradan hareketle projenin amacına hizmet ettiği söylenebilir. Silah'a (2005) göre bireysel veya toplumsal değerlerin yaşantıda yer edilmesi, sosyal dayanışmanın oluşmasında ve sürdürülmesinde önemli faktördür. Ayrıca araştırmalar değerler eğitiminin, öğrencilerin kişilik ve sosyal gelişiminde önemli etkisi olduğunu göstermektedir (Albayrak, 2015; Yalar, 2010; Yaşaroğlu, 2005). Buna karşın Elbir ve Bağcı (2013) yaptıkları araştırmada Türkiye'de değerler eğitiminin yeteri kadar önemsenmediğini tespit etmişlerdir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğuna göre değerler eğitimi projesi kapsamında hazırlanan değerler eğitimi panoları, değer kazandırmada etkili olmaktadır. Berkowitz'e (2011) göre de okulda çeşitli bağlamlarda ve farklı sınıf seviyelerinde geniş kapsamlı uygulanan değerler eğitimi etkili

olmaktadır. Dilmaç (2007), hazırladığı insanı değerler eğitiminin öğrencilerin değer kazanımında olumlu etkisi olduğunu, Samur (2011) ise eğitimi programının çocukların sosyal-duygusal gelişimine olumlu yönde katkı sağladığını tespit etmiştir. Izgar ve Beyhan (2015) da uyguladıkları değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla yerel düzeyde hazırlanıp organize edilen değerler eğitimi etkinliklerinin etkili olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında değerler eğitimi etkinlikleri okullar düzeyinde yapılabilir.

Araştırmada üzerinde durulan başka bir durum da okul panolarıdır. Değer kazandırmada okul ve sınıf panolarının etkisine ilişkin öğretmenlerin tamamına yakını olumlu görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler, panoların öğrencilere değer kazandırmada farkındalık oluşturduğunu, ilgi ve dikkat çektiğini, öğrencilerin bilinçaltılarına hitap ettiğini belirtmişlerdir. Okul panoları; resim karikatür, çeşitli görseller ve yazıların kullanılmasından oluşur. Panoların kullanımı, değerlerin kazandırılmasında kullanıldığı gibi sosyal etkinliklerin kullanılmasında ve yaygınlaştırılmasında da kullanılmaktadır. Örneğin okul öncesi ve ilköğretim kurumları yönetmeliğinde “Öğrencilerin; resim, şiir, kompozisyon ve benzeri etkinlikleri ile drama, tiyatro, müzik, halk dansları, bayram törenleri ve kutlama günlerine ait çekilmiş fotoğrafları okul koridorları ve diğer uygun alanlardaki panolarda sergilenir” (MEB, 2014) denilerek pano kullanmanın gerekliliğine işaret edilmiştir. Değerler eğitimi projesi kapsamında bağımsız bir panonun hazırlanması değerleri kazandırmada etkili olduğu öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. Yaşamın neredeyse her alanında görsel unsurların yaygınlaşması, eğitim alanında görsel unsurları kullanmanın gerekliliği ortaya çıkmıştır (Ünver ve Genç, 2013). Görsel araçlar, daha çok duyu organını uyardığı, öğrencinin ilgi ve dikkatini çektiği için öğrenmeyi kolaylaştırır (Güngördü, 2003). Vitulli ve Santoli’ye (2013) göre modern toplum, her yerde görsellere çok maruz kalmakta ve insanlar bilgilerinin % 90’ından fazlasını görsel olarak alıyor. Ayrıca beyin üzerine yapılan araştırmalar görsel korteksin işitsel korteksten beş kat daha büyük olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla görsel bir araç olan panoların kullanımı öğretim süreci için olduğu kadar değerler eğitimi için de vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Koordinatör öğretmenlere göre değerler eğitimi panoları genel olarak öğretmenler tarafından hazırlanmaktadır. Öğretmen ve öğrencilerin beraber hazırladığı çalışmalarda da öğrenciler, öğretmenlerin kontrol ve rehberliğinde çalışmaktadır. Pano resimlerine göre ise sergilenen çalışmalar, büyük çoğunlukla bilgisayar ürünü hazır çalışmalardır. Öğrencilerin elle yaptığı çalışmaları ise azınlıkta kalmıştır. Değer kazanım sürecinde öğrencinin aktif bir rol alması, değer kazanım sürecine olumlu etki edebilir. Bu açıdan değerler eğitimi panolarının hazırlanmasında öğrenciye daha fazla sorumluluk ve özgürlük verilebilir.

Koordinatör öğretmenlerin görüşlerine göre değerler eğitimi panolarında şiir, kompozisyon, afiş, mektup, pankart vb. çalışmalar yer almaktadır. Öğrencilere, renkli kâğıtlar kullanılarak, boyama, süsleme yaptırılmaktadır. Değerler eğitimi panolarındaki ürünlerin sağlanmasında öğrencilerin aktif rol aldığı belirtilmiştir. Çalışmalarda internet ortamından da yararlanılmakta, örnek çalışma ve resimler kullanılmaktadır. Değerler eğitimi panolarının resimlerine göre ise panolarda sergilenen çalışmalar, daha çok bilgisayar çıktısı çalışmalar olup bu çalışmalar konu ile ilgili ayet, hadis, özdeyiş ve özlü söz; slogan, afiş, doğru yanlış çetelesi, resimli söz, poster, bilgilendirici metin, hikâye, kompozisyon, şiir, karikatür ve sözlerle desteklenmiş yırtma yapıştırma türü el çalışmalarıdır. Yalar (2010) öğretmenlerin değer eğitiminde öykü, atasözü ve deyimlere sık sık başvurduklarını, görsel araç ve gereçleri kullandıklarını tespit etmiştir. Bahçe (2010) de öğretmenlerin ders dışı etkinliklerde değerler eğitiminde en çok resim ve sanatsal etkinlikler yaptıklarını ve bilişim teknolojilerinden yararlandıklarını bulmuştur. Gür vd. (2015) öğretmenlerin değerler eğitiminde afiş, broşür ve pano görsel kaynaklar hazırladıklarını, kaynak olarak da en çok internetten yararlandıklarını tespit etmişlerdir.

Hem sınıf içi öğrenme sürecinde hem de okul içi öğrenme ortamında öğrencilere kazandırılacak değerlere yer verilmelidir. Panolar, değerler eğitiminde öğrencilerde farkındalık oluşturacak araçlardan biridir. Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki önerilere yer verilebilir:

1. Öğretmenlerin değerler eğitimi projesini etkili gördükleri ve hem bireye hem de topluma faydalı buldukları ortaya çıkmıştır. Bu açıdan değerler eğitimine yönelik çalışmalar yerel düzeyde projeler olarak tasarlanabilir.
2. Değerler eğitimi panolarında sergilenecek çalışmalar özellikle öğrencilere hazırlatılmalıdır.
3. Alanda çalışan uzmanlar, değerler eğitimi panolarının etkililiğine ilişkin öğrenci görüşlerine de başvurulabilir.
4. Panolarda sergilenen çalışmaların daha çok bilgisayar çıktısı çalışmalar olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ilgilerini ve farkındalıklarını artırmak için panolarda sergilenecek çalışmaların el ile hazırlanan çalışmalar olmasına ağırlık verilebilir.

Kaynakça

- Akarsu, S. (2015). *İlkokul (1-4) ve ortaokul (5-8) müzik ders kitaplarında yer alan şarkıların değerler bakımından incelenmesi ve değerler eğitimine ilişkin öğrenci alguları*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktepe, G. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Albayrak, F. (2015). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış*, 7(19), 39-45.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baydır, E. (2018) *İngilizce öğretmenlerinin 2017 taslak İngilizce öğretim programında yer alan değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Berkowitz, M. W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational Research*, 50, 153–158.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5. baskı). Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
- Demir, F. (2018). *Değer eğitimi yaklaşımlarına göre hayat bilgisi dersinde değerler eğitimi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçüğü ile sınanması*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elbir, B. ve Bağcı Bilal. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 8(1),1321-1333.
- Gür, Ç., Koçak, N., Şirin, N., Şafak, M. ve Demircan, A. (2015). İlköğretim öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi: Ankara örneği. *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1) , 78-91.

- Güngördü, E. (2003). Öğretimde görsellik ve görsel araçlarda bulunması gereken özellikler. *Mili Eğitim Dergisi*, 157.
- Izgar, G. ve Beyhan, Ö. (2015). İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 439-470.
- İpekçi, S. (2018). *Altıncı sınıf matematik öğretim programı ile bütünleştirilmiş değerler eğitimi program tasarısının etkililiğinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşcan, C. D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kale, M. (2015). *Hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan değerlerin içerik analizi (1948-2012)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kara, B. (2017). *İlköğretim okullarında değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karagöl, N. B. (2018). *Ortaokul yöneticilerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kınacı, M. K. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kuzu, K. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ve bu görüşlerin sınıf içi uygulamalara yansımaları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEB. (2014). Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. 26 Temmuz 2014 Cumartesi *Resmî Gazete* Sayı: 29072.
- MEB. (2018a). *Hayat bilgisi öğretim programı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2018b). *İlkokul, ortaokul ve imam hatip ortaokulu matematik dersi öğretim programı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2018c). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (3rd ed.). Jossey-Bass.
- Meydan, H. (2012). *İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd Ed.). SAGE Publications.
- Millî Eğitim Temel Kanunu (24 Haziran 1973). *Resmî Gazete*, 1739/14574.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Paker, T. (2107). Durum çalışması. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma* (s. 119-134) içinde. Anı Yayıncılık.
- Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimine etkisi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seggie, F. N. ve Bayyurt, Y. (2017). *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Anı Yayıncılık.

- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22, 63–75.
- Silah, M. (2005). *Sosyal psikoloji davranış bilimi* (2. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Temel, N. (2017). *Gerçek yaşam temelli değerler eğitimi programının ilkökul 1.sınıf öğrencilerinin sosyal yeterlik ve okula uyum becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türkkahraman, M. (2014). Social values and value education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 633–638.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi* (ss.1-16) içinde. Pegem Akademi,
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünver, Ş. ve Genç, A. (2013). Görselliğin gücü: Almanca ders kitaplarında yer alan görselliğe ilişkin öğretmen görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 393-404.
- Vitulli, P. and Santoli, S. P. (2013). Visual arts and social studies: Powerful partners in promoting critical thinking skills. *Social Studies and Practice*, 8(1), 117-134.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Akçağ.
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(7), 849-858.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. ve Keleş, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri, *Milli Eğitim Dergisi*, 189, 144-155.